

Ivan Marković

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Ivana Lučića 3, HR-10000 Zagreb
ivan.markovic@yahoo.com

HRVATSKE KOORDINATIVNE SLOŽENICE

Prema opisima u suvremenim hrvatskim gramatikama dalo bi se zaključiti da hrvatski koordinativne složenice ili ne poznaje ili da ih je toliko malo da ne traže opis. U članku se podsjeća da je u starijim gramatikama o njima bilo riječi, a da svojom suvremenom količinom i različitim ostvarajima (imeničke, pridjevske, priložne, sa spojnicima *-o-* i *-Ŕ-*) gramatički opis itekako zaslužuju. Pokazuje se zbog kojih se svojih odlika takve složenice mogu smatrati riječima, a ne spojevima riječi, sintagmama. Na primjeru jezika Anke Žagar pokazuje se da model koordinativnih složenica kao potencija može unutar poezije poprimiti i jezičnostvaralačke inačice.

I. Kad govorimo o rječotvornim načinima, razlikujemo ponajprije one nelinearne i one linearne. Nelinearni ili nekonkatenativni (nelančani) rječotvorni načini mogu se temeljiti na modifikaciji osnove (takav je npr. prijetoj ili ablat, kao u hrv. *prodrijeti – prodirati – prodor*), na promjeni “bez promjene” (takva je npr. preobrazba ili konverzija, kao u hrv. pridjev *zlo* → im. *zlo*), na okrnjivanju osnove (takva je npr. suptrakcija ili engl. *clipping*, kao u hrv. *lisica* → *lija*, *fakultet* → *faks*, *autobus* → *bus*), na premetanju osnove (npr. metateza slogova u hrv. slengovskome *pivo* → *vopi*), na ponavljanju osnove ili njezina dijela (takav je postupak reduplikacija, npr. u hrv. *vjekovječan*, *danodnevni*, pa i *pun puncan*),¹ na alfabetu (takav je npr. akronimizacija, npr. u *radar*, *sida*). Linearni ili konkatenativni (lančani) rječotvorni načini temelje se na ulančavanju morfova. Ovisno o tome sudjeluje li u tvorbi novoga leksema jedan korijenski morf (i afiksi) ili u njoj sudjeluje više korijenskih morfova (i afiksi),

¹ O hrvatskim reduplikacijskim tvorbama v. Marković (2007, 2009).

govorimo o izvođenju ili derivaciji (npr. *nog/a/ + -ic-* → *nožica*, *nog/a/ + -n-* → *nožni*) te o slaganju ili kompoziciji (npr. *nog/a/ + -o-* + *met/ati/ + -Ø* → *nogomet*, *dug + -o-* + *nog/a/ + -Ø* → *dugonog*). Konačno, unutar kompozicije ili slaganja razlikujemo takvo slaganje u kojemu je jedan od dvaju (ili više) korijenskih, leksičkih morfova koji u slaganju sudjeluju drugomu u semantičkome i sintaktičkome smislu nadređen, glavni, te takvo slaganje u kojemu načelno nijedan od dvaju (ili više) leksičkih morfova koji u slaganju sudjeluju nije glavni, nije glava.

Složenice u kojima je jedan leksički morf nadređen, glava, subordinirane su, ili subordinativne, ili determinativne, ili odredbene, ili jednopojmovne.² Takva je golema većina hrvatskih (slavenskih) složenica, primjerice:

suhozid	‘suhi zid, zid sagrađen bez vezivne tvari’
umobolnica	‘bolnica za um’
hodočastiti	‘častiti hodom’
zimogrozan	‘koji se grozi zime’
tamnoplav	‘tamno plav, plav tamne nijanse’
tabu-tema	‘tema koja je tabu’

Da je jedan element u njima nadređen drugomu, ogleda se i u njihovoj semantici (*suhozid* je vrsta *zida*, *umobolnica* je vrsta *bolnice*, *hodočastiti* je *častiti* hodom, *tamnoplav* je *plav* tamnije nijanse, *tabu-tema* je tabuirana *tema* ili *tema* koja je tabu i sl.), ali i u sintaksi, odnosno takve složenice potvrđuju sintaktičko načelo perkolacije, prema kojemu se obilježja glave sintagme ili riječi prenose na čitavu sintagmu ili riječ (odnosno *suhozid* će kao i *zid* biti imenica muškoga roda jednine, *umobolnica* će biti imenica ženskoga roda jednine, *hodočastiti* će biti neprijelazni glagol kao i *častiti*, *tamnoplav* će biti pridjev i sl.).³ Ništa se ne mijenja ni ako je složenica egzocentrična (ako se značenje leksema ne daje izvesti iz jedne od sastavnica s leksič-

² Zadnji se termin u novije doba u kroatistici kadšto rabi (npr. u Silić – Pranjković 2005: 177, BMM: *passim*), ali nismo sigurni da je osobito sretan, možda tek propedeutički opravdan.

³ Lako se daje primijetiti da je glava ponajčešće desni član. Tako je u mnogim jezicima (o tzv. *pravilu desne ruke* v. Katamba – Stonham 2006, Booij 2007: 54, 78). S tog gledišta zanimljive su u hrvatskome pojedine složenice s lijevim glagolskim (imperativnim) dijelom, u kojima imamo nešto drugačiji odnos, pa npr. *kaži prst* jest vrsta *prsta* (‘prst kojim se pokazuje’), ali *razbibriga* nije vrsta *brige*, nego je upravo ‘ono što brigu razbija’ (*briga* je tu, ako gledamo izolirano, semantički podređena, ali u složenici postaje glavom, što na svoj način potvrđuje da složenice nikad nisu puki zbroj svojih sastavnih dijelova).

kim značenjem), pri čemu nam može pomoći tvorbena preoblika – činjenica da je *crvenperka* riba ne mijenja na tome da je *crvenperka* tvorbena zapravo crvena *perka* te da je stoga imenica ženskoga roda kao što bi u hrvatskome bila i svaka *perka*.

Složenice pak za koje se ne može kazati da u njima ijedan od sastavnih elemenata semantički – a sva je prilika i sintaktički (v. dalje, § V) – dominira, da je nadređen drugomu, zovu se koordinirane, ili koordinativne, ili kopulativne, ili usporedne, ili dvopojmovne (eventualno onda i višepojmovne).⁴ Takve su u hrvatskome česte pridjevske složenice poput:

crno-bijela (fotografija)
crveno-bijelo-plava (zastava)

Značenjski u tim pridjevima ne dominira nijedna sastavnica (nijedna boja), nijedan polazni pridjev, njihovo je značenje zapravo ‘i crna i bijela (fotografija)’, dakle dvobojna, ‘i crvena, i bijela, i plava (zastava)’, dakle trobojna. *Usporedne*, ili *koordinativne*, ili *kopulativne* složenice tema su ovoga rada. Međunarodno su poznate i pod terminom *dvandva* – riječ je o pojmu preuzetu iz indoeuropeistike, pa odatle i sanskrtski termin (*dvandva* skt. ‘par, spoj’).⁵ Evo nekoliko primjera iz sanskrta (Beeks 1995: 172), francuskoga (Grevisse 1988: 259), dravidskoga tamilskog (Bauer 2003: 43), kineskoga (Anderson 1985: 50, Katamba – Stonham 2006: 59; nadslovi su ispušteni):

skt.	<i>indra-vāyū</i> <i>dyāvā-pṛthivī</i>	‘Indra i Vaju’ ‘nebo i zemlja’
fr.	<i>sourd-muet</i> gluh-nijem <i>aigre-doux</i> kiseo-sladak <i>bracelet-montre</i> narukvica-sat	‘gluhonijem’ ‘kiseo-sladak’ ‘ručni sat’

⁴ Za termin *dvopojmovna* vrijedi isto što je rečeno za termin *jednopoljmovna* (v. ovdje n. 2, n. 35).

⁵ V. o tome npr. Simeon (1969 s. v.), Trask (1992 s. v.), Beeks (1995: 172), Bauer (2003: 43–4), Katamba – Stonham (2006: 333), Booij (2007: 81), Quirk *et al.* (2007: 1578). Bauer (2009: 352) *dvandva* vidi kao jedan od podtipova koordinativnih složenica; ostali su translativne složenice (*let Pariz-Rim*), koparticipantske (*rusko-turski rat*), apozicijske (*vlasnik-ravnatelj*), kompromisne (*plavo-zelen*) i generalizirajuće (*ovdje-ondje*).

tam.	<i>appaa-v-amma</i> otac-SPOJNIK-majka	‘roditelji’
kin.	<i>fu-mu</i> otac-majka	‘roditelji’
	<i>heng-shu</i> vodoravno-okomito	‘kako bilo’
	<i>jiang-hu</i> rijeke-jezera	‘pustolovan’
	<i>shan-shui</i> planina-voda ⁶	‘krajolik’

Dok se u stranim jezicima i priručnicima o njima govori u okviru slaganja kao takva, u nas – ako se i govori – govori se tek u okviru pridjevskoga slaganja (v. npr. Silić – Pranjković 2005: 177). Iz toga bi se dalo zaključiti da takvih imeničkih složenica u hrvatskome ili nema, ili su toliko rijetke da ih ne treba opisivati, ili su pak eksplicitnoj normi mrske pa ih ona nespominjanjem iz sebe odstranjuje. Ništa od toga troga nije međutim točno, takve su imeničke složenice u suvremenim hrvatskim gramatikama jednostavno previdene.

II. Hrvatska gramatikografija mnogo je i s pravom baštinila iz gramatičkoga rada T. Maretića, kadšto i na doslovan način, pa je npr. podjela glagola na vrste i razrede u gramatici Instituta za jezik (Barić *et al.* 1979, 1995) gotovo navlas Maretićeveva.⁷ Složenice o kojima govorimo nisu bile te sreće. Maretić naima već u prvom izdanju svoje gramatike (Maretić 1899: 366–7, § 376b) spominje i pridjevske i imeničke složenice poput ovih:

zlopak	‘zao i opak’
tamnomodar	‘taman i modar’
crnožut	‘crn i žut’
jugozapad	‘jug i zapad’
sjeveroistok	‘sjever i istok’

Piše da ih je malo, a za imeničke tipa *jugoistok* i *sjeverozapad*, koje poslije drži “književničkim”, veli da ih »nema u Vukovu rječniku, ali ih Vuk i Dani-

⁶ Usp. *feng-shui* (vjetar-voda), drevan kineski estetski sustav, danas veoma popularan kao metoda uređivanja stambenih prostora.

⁷ Istini za volju, podjela je mnogo starija i od samoga Maretića, ali to ne mijenja na stvari.

čić upotrebljavaju u svojim djelima«. U drugom izdanju (Maretić 1931: 333–5, § 376b, h–i) nadijeva tim složenicama termin *kopulativne* (subordinativne otad zove *determinativnima*) te ih određuje kao one u kojima prvi i drugi dio jedan prema drugomu stoje kao dvije samostalne riječi, a među njima je veznik *i*. Popis primjera proširen je, pa su se među njima našli pridjevi *starodrevan* (‘star i drevan’), *srpskohrvatski* (‘srpski i hrvatski’), imenice *dragoljub* (ime cvijetu, ‘drag i ljub’, gdje *ljub* znači što *mio*), *soihljebnik* (‘prijatelj koji s kime jede sol i hljeb’ – ARj s. v.). Tako je opis prenesen i u treće izdanje (Maretić 1963: 393, § 376h–i).

Preko Maretića ili ne kopulativne složenice naći ćemo i u srpskim gramatikama. Stevanović (1970: 409) primjerice piše ovako: »*Naporedne* ili kako se inače, iako im kopula često nedostaje, ne bez razloga, zovu *kopulativne* jesu one složenice čije je delove u jednu celinu vezala istovetnost njihove funkcije [...], npr.: *daninoć* (cvet), *bratsestra* (opet cvet),⁸ *starmali*, *Miodrag* ili *Milidrag* (lično ime), *Ljubodrag* (isto tako), *jugoistok*, *jugozapad*, *severoistok*, *severozapad*, *srpskohrvatski*, *gluvonem*, *soihlebnik*, *starodrevni*, *dragoljub* (ime cvetu). Kako vidimo, sve ove složenice su ili imeničke ili pridevske, i oba su njihova dela po poreklu ili imenice ili pridevi, a ne nikako jedna reč ove, a druga reč one vrste.« Klajn pak (2002: 33) ovako: »Umesto termina *kopulativne*, koji bi se mogao shvatiti kao da upućuje na obavezno prisustvo nekog trećeg elementa – kopule (kao što je veznik *i* u *daninoć* ili *soihlebnik*), verovatno je bolje govoriti o *naporednim* (tako Stevanović) ili *koordinativnim* složenicama. U njima oba dela pripadaju istoj vrsti reči i međusobno su ravnopravni, bilo da su oba imenice (kao u *babadevojka*,⁹ *jugoistok*, *daninoć*) ili pridevi (kao u *starmali*, *gluvonem*, *starodrevni*, *raznorazni*).«

Spominju li noviji hrvatski priručnici koordinirano slaganje i kopulativne složenice ili ne spominju, pitanje je na koje nije jednostavno odgovoriti (koliko god neobično zvučalo). *Institutska gramatika* (Barić *et al.* 1995: 370–1) opisuje tek pridjevske složenice tipa *crno-žut*, *gradišćansko-hrvatsko-njemački*, pa i *gluhonijem*, i to tek u osnovnim crtama, premda je riječ o veoma živoj, potentnoj tvorbi, kojom se govornici hrvatskoga svakodnevno služe. *Tvorba* Stj. Babića (1986) u tom smislu još je zanimljivija. Za razliku od Maretićeve gramatike i citiranih srpskih u Babića razluke subordiniranih i koordiniranih složenica nema, a spomen kopulativnih složenica nalazimo ne gdje bismo ga očekivali – u uvodnim, načelnim paragrafima – nego gotovo skriven i neobjašnjen unutar opi-

⁸ ARj i Karadžić (1935) nemaju *bratsestra* (napomena naša).

⁹ ARj i Karadžić (1935) nemaju *babad(f)evojka*; Klajn ju (2002) spominje četiri puta, ali ne daje značenje (napomena naša).

sa (čisto)složenih imenica (npr. *Bogočovjek*, *kupoprodaja*, *jugoistok*, str. 321) te složeno-sufiksarno tvorenih pridjeva (npr. *gluhonijem*, *sladogorak*, *zlopak*, str. 420).¹⁰ To drugim riječima znači da u *Tvorbi* do pojma kopulativne složenice dolazimo tek dvostruko posredno, preko primjerâ riječi kojima se moramo domisliti i za koje unaprijed znamo ili pretpostavljamo da to jesu ili bi to mogle biti. No ako za koju složenicu i mislimo da je kopulativna, to ne jamči da je u *Tvorbi* tako i opisana, jer pridjevi poput *Broz-Ivekovićev* (*rječnik*), *Maretić-Ivšićev* (*prijevod Ilijade*) ili prilozi poput *amo-tamo*, *kad-tad*, *danas-sutra* (Babić 1986: 350, 384, 507) ne opisuju se kao kopulativne složenice (mi držimo da jesu upravo to), nego kao *polusloženice*, što općenito ne smatramo osobito zahvalnim terminom (v. dalje, § III). Pridjevima poput *spoznajno-doživljajni* Babić (1986: 384) posvećuje doslovno jednu rečenicu, a spomenuti su uz pridjev *danonoćni*, koji se ondje ne smatra polusloženicom (jer ima jedan naglasak, pa se onda i ne piše s crticom). Je li Babićev opis, kakva smo ga prikazali, takav stoga što je kopulativnih složenica izrazito malo ili zbog kakva implicitna normativnoga zahvata, u to se nećemo upuštati. Zaključujemo tek da je manjkav. Ali s dvjema dobrim stranama – značenjski opis onoga što kopulativno slaganje podrazumijeva te zahvalan korpus potvrda.¹¹

III. Naša perspektiva ponajprije je semantička, značenjska koordiniranost sastavnih dijelova složenice, tek uzgredno naglasna, odnosno pravopisna. No kako je ortografija u nas na razne načine isprepletana s jezikom, valja se prema njoj odrediti. Tim više što su se koordinativne složenice pravopisnoj normi pokazale zanimljive, pa su predmetom filologije na razini elementarnoga pravopisa bivale više u ortografskome negoli u semantičko-sintaktičkom smislu (piše li se *tamnoplav* sastavljeno ili s crticom, ima li kakve razlike u dvama načinima pisanja, piše li se *svijetloplav* ili *svjetloplav*). Isprepletenost pravopisa i derivatologije prepoznajemo i u terminu *polusloženica*, koji se objašnjava dvama naglascima složenice, odakle onda i pisanje s crticom. Čini nam se da je pisanje s crticom ili spojnicom i pisanje bez nje zamutilo značenjske odnose i stvorilo dojam da se tim kriterijem rješavaju svi derivatološki problemi. Da je pravo-

¹⁰ Budući da termina u *Kazalu pojmova* nema (v. Babić 1986: 514–6, 2002: 574–6), uzda mo se u pretraživanje i možemo kazati da se *spojna* ili *kopulativna složenica* u *Tvorbi* javlja dva puta – u §§ 1192, 1594.

¹¹ Usput, među slavenskim priručnicima koji su nam pri ruci načelnim i terminološkim pristupom svidjela se poljska *Morfologija* Grzegorzycykowa *et al.* (1984: 398–401), s lučenjem *usporodnih* i *nadredno-podrednih* složenica. Među ruskima Gvozdev (1967) bez posebne terminologije koordinativne složenice obrađuje u jednome paragrafu (str. 221, § 330), Zemskaja *im* (1973) posvećuje otprilike jednako toliko (str. 177, § 141), Tihonov (2002) također, ponavljajući Gvozdevljeve primjere (str. 146, § 46).

pis loš vodič u derivatologiji, to je iz svakog ozbiljnijega morfološkog priručnika jasno, a kao primjer za konkretnu stvar možemo navesti pridjev *gluhonijem*, koji sasvim sigurno jest koordinativna, usporedna složenica, ali tradicionalno se ne piše s crticom. Naglasno objašnjenje (jedan naglasak) tu će prije biti svojevrsna naknadna pamet, pisanje s crticom ionako je poznija pojava. Maretić je pisao *sprskohrvatski*, ali jasno je kazao da je riječ o koordiniranoj složenici. S vremenom je ortografska norma značenjsku koordiniranost osvijestila, i bilježi ju načelno s crticom (*crno-bijel*, *crveno-žut*), ali tradicije radi *gluhonijem* i dalje pišemo bez crtice.¹² Ponavljamo, ortografiju ne spominjemo da bismo na nju svraćali preveliku pozornost niti da bismo joj pridavali osobitu važnost, nego stoga što se *polusloženica* u nas rabi (i) kao ortografski termin te podrazumijeva pisanje »s crticom«. U BFM tako stoji da polusloženica nastaje »kad se sastavni dijelovi dvočlanoga izraza spoje kao dvije imenice koje imaju istu razinu značenja i zadržavaju svaka svoj naglasak« (str. 70, § 269, isticanje naše), s primjerima poput *biser-grana*, *rak-rana*, *kamp-kućica* i sl. Nevolja je u tome što u takvim “polusloženicama” dvije imenice *nemaju* istu razinu značenja (prva je subordinirana drugoj, atributno ju dopunjava) i upravo se po tome bitno razlikuju od koordiniranih (koja se bitna razlika ne vidi i u pismu). Drugim riječima, s jedne strane koordinirano slaganje u *Tvorbi riječi* nije dostatno opisano, s druge se u *Pravopisu* u polusloženice trpa i subordinirano i koordinirano slaganje (npr. *crno-bijela /ploča/*, BFM, str. 74, § 283), s treće se strane u *Pravopisu* “pravim složenicama” smatraju opet koordinirane složenice (*jugoistok*, *gluhonijem*). Vjerojatno nijedan pravopis na svijetu nije potpuno dosljedan, a ako se tomu pribroji tradicija, i bez prizivanja Maretićevih *krsti-kume-dijete* i *pušti-baba-konju-krv* imat ćemo primjerice *sljêpogluhonijêm* (Babić 1986: 420, BFM nema) i *jedanputjedan* (BFM, BMM), za što nismo sigurni da ima jedan naglasak, s druge strane subordinirano *nadžak-baba* (BFM, BMM), za što smo prilično sigurni da *nema* dva naglasaka, s treće strane ovakav niz subordinativnih složenica (BFM, BHM): *spomen-dom*, *spomen-knjiga*, *spomen-ploča*, ali *spomendan* – ne postoji jezično, naglasno objašnjenje koje bi pravdalo različito pi-

¹² Što ne činimo s istovjetnom novijom složenicom *gluho-slijep*, barem ne prema svim preporukama. Ne pridajući tomu vrijednost veću no što može imati, spomenimo da izdanja engleskih i francuskih rječnika kojima se služimo bilježe ovako: engl. *deaf mute*, ali istodobno *deaf-blind* (*Oxford* s. v.), engl. *deaf-mute* (*Webster* s. v.), engl. *deaf-mute* (*Quirk et al.* 2007: 1578), fr. *sourd-muet* (*Robert* s. v.). U *Oxford-Hachetteovu* englesko-francuskome dvojezičniku (1994–1996) stoji engl. *deaf-mute*, fr. *sourd-muet*; engl. *deaf-blind* nema. Usput, nadimci nogometnih klubova i reprezentacija nastali prema dvobojnim majicama jesu u kat. *Blaugrana* (Barcelona, šp. *Azulgrana*), u šp. *Albiceleste* (Argentina), u tal. *Rossoneri* (Milan), *Nerazzurri* (Internazionale), što bi u hrv. bilo *Plavo-tamnocrveni*, *Bijelo-nebeskoplavi*, *Crveno-crni*, *Crno-plavi*. Ti jezici u svojim pravopisima jednostavno ne rabe crticu kao znak koordiniranosti, pa je u šp. *sordomudo*, u tal. *sordomuto*.

sanje *spomen-doma* i *spomen-dana*.¹³ Sve to kaže da je za našu temu bolji put onaj značenjski (manjkavosti pravopisnoga osobito će do izražaja doći u sferi jezika pojedinca, pa još i književnika, o čemu u § VI).

IV. Koje su dakle hrvatske koordinativne složenice, hrvatski *dvandvai*? Pritom nas posebno zanimaju takve imeničke složenice, pridjevske manje, priložne pak najmanje.¹⁴ Hrvatske pridjevske koordinirane složenice dijelimo u četiri skupine. Prvo, malobrojne ustaljene, leksikalizirane složenice poput *zlopak*, *starodrevan*, *sladogorak* (*sic!*, Babić 1986: 420, 2002: 472), *gluhonijem*, koje značenjskim tumačenjem iskazuju dva koordinirana, usporedna, istodobna svojstva, svojstva jednaka reda. Bez spojnika, odnosno s nultim spojnikom pridjev je *starmali*.¹⁵ U tu prvu skupinu pridjeva ubrajamo i *danonoćni*.

Drugo, također leksikalizirani i ne odveć brojni pridjevi koji se od prve skupine razlikuju time što su izvedeni od koordiniranih imeničkih složenica (v. dalje). Takvi su npr. *kupoprodajni*, *jugoistočni*, *sjeverozapadni*, *sadamahistički*, *tragikomičan*, *euroazijski* (prema *Euroazija*), *indokineski* (prema *Indokina*).

Treće, mnogobrojni pridjevi koji se tvore prigodno, okazionalno, kad za njima postoji komunikacijska potreba, odnosno kad se želi iskazati trenutna ili trajna usporednost dvaju ili više svojstava kakva imeničkoga pojma, npr. *crno-bijel*, *crveno-bijelo-plav*, *kiselo-sladak*, *slatko-sladak*, *javno-privatni* i sl. (pravopisno se u njima intervenira crticom). Ovisno o tome hoće li se komunikacijska potreba za njima održati oni postaju ili ne postaju dio leksikona (apstraktnog, općeg rječničkog blaga govornikâ), pa tako možemo reći da su to već postali ili

¹³ Što se pravopisa tiče, jezičnog objašnjenja i ne treba biti (dobro je ako ga ima, ali nije nužno). S pravopisom u vezi nije nezanimljiva ni sudbina ortografskoga termina *točka-zarez* (tipičan hrvatski *dvandva*). Što je u *Londoncu* (1971) bilo *točka zarez*, od 1990-ih u BFM-u zove se *točka sa zarezom*, što imamo još u I. Broza (*Hrvatski pravopis*, 1892, str. 58–9), poslije u F. Cipre i A. B. Klaića (*Hrvatski pravopis*, 1944, str. 103–4). Iz takvih promjena uvijek se daje iščitati i stav. Usput, tradicija poznaje i termine *piknjo-čerknja* (J. Partaš, *Pravopis jezika ilirskoga*, 1850, str. 26), *piknja i zaréz* (Vj. Babukić, *Ilirska slovnica*, 1854, str. 434), *točka i zarez* (I. Broz – D. Boranić, *Hrvatski pravopis*, 1906, str. 71–2).

¹⁴ Što ne znači da i one ne zaslužuju svoj opis, usp. npr. *danas-sutra*, *zbrda-zdola*, *brže-bolje*, *kad-tad*, *pošto-poto*, *više-manje*, *koliko-toliko*, pa onda i brojevne poput *pet-šest* i sl., sa zapravo veoma zanimljivim značenjskim pomacima – *danas-sutra* je ‘jednom u budućnosti, po prirodi stvari’, *kad-tad* je ‘jednom u budućnosti, s prizvukom mogućeg angažmana kakva vršioća’, *pošto-poto* ‘ne prežući ni od čega, bez ikakvih obzira’, *zbrda-zdola* ‘kojekako, bez reda’ (i bez ikakve sinkrone veze s *brdom* i *dolom*, ali s veoma zanimljivom vezom s kineskim *vodoravno-okomito*, što smo naveli u § I). Glagolske pak sveze tipa *peri-deri*, *toči-vozi*, *idi mi-dodi mi*, *stani-pani*, *povuci-potegni*, njihovu narav i eventualnu pripadnost kojoj vrsti riječi zasad ostavljamo po strani; u imeničke zasad uvrštavamo jedino *rekla-kazala* (v. dalje, § IV).

¹⁵ Za koju riječ držimo da bolje podnosi subordinativno tumačenje – ‘mali koji je star, koji se vlada staro’.

su na putu da to postanu npr. *gluho-slijep*, *crno-bijel*, *balto-slavenski* i sl. Manje šanse da postanu općeuporabni – no dug im vijek osigurava terminološka uporaba – imaju ònī tvoreni od dvaju ili više imenâ, kakvi su primjerice *Creutzfeldt-Jakobova (bolest)*, *Dadant-Blattova (košnica)*, *Dow-Jonesov (indeks)*, *Geiger-Müllerovo (brojilo)*, *Mercalli-Cancani-Siebergova (ljestvica)*, *Maretić-Ivšičev (prijevod)*, *Ogino-Knaussova (kontracepcijska metoda)*, pa i *maretić-ivšičevski*, *sapir-whorfovski* i sl.; svima takvima zajedničko je slaganje bez spojnika.

Četvrto, rijetke frazeologizirane pridjevske sveze poput *kakav-takav*.

Među pridjevskima (pripada trećemu tipu) posebno je zanimljiva *nov-star*¹⁶ – nema spojnika, a pokazuje odlike koje ćemo naći u imeničkima (unutarnja fleksija, v. ovdje § V):

»Sukob« predsjednika Mesića s **novom-starom** Vladom Ive Sanadera.
(www.dnevnik.hr, 15. I. 2008)

Pokupski ogranak Matice hrvatske izabrao **ново-старо** vodstvo.
(www.vecernji.hr, 17. XII. 2009)

Novi-stari imidž: Brad Pitt obrijao bradu. (www.nacional.hr, 13. VII. 2010)

Hrvatske imeničke koordinirane složenice također dijelimo na nekoliko skupina. Zajedničko svima – bez obzira na oblik, odnosno način tvorbe (sa spojnikom ili bez njega) – jest to da im je značenje ili takvo da im sastavni dijelovi stoje u sastavnome (kopulativnom) odnosu ‘i’ (takvih je znatno više, pa to smatramo njihovim prototipnim značenjem) ili je pak takvo da složenica označuje referent koji je fizički ‘između’ referenata označenih njezinim sastavnim dijelovima.

Prvo,¹⁷ malobrojne leksikalizirane složenice sastavnoga značenja, poput *Bogočovjek* ili *bogočovjek* ‘Bog/bog i čovjek’, *kupoprodaja* ‘kupnja i prodaja’, *primopredaja* ‘primanje i predaja’, *strahopoštovanje* ‘strah i poštovanje’, *vodozemac* ‘(životinja koja) živi u vodi i na kopnu’, pa onda pozajmljene i prilagođene poput *Anglosasi* ‘Angli i Sasi’, *Euroazija* ‘Europa i Azija’, *Budimpešta* ‘Budim i Pešta’. Značenje ‘između’ sastavnica složenice ostvaruje se u “orijentacijskim” imenicama *jugozapad* ‘između juga i zapada’, *jugoistok*, *sjeverozapad*, *sjeвероistok* te u imenici *Indokina* ‘između Indije i Kine’ (fr. *Indo-*

¹⁶ Bilježimo ju s crticom premda u praksi često dolazi i bez nje ili s kosom crtom između sastavnica.

¹⁷ V. i Babić (1986: 321, § 1192), BMM (§ 204).

chine). Sve imaju spojnik *-o-*. Jedina koja se u model ne uklapa jest *daninoć* ‘maćuhica, *Viola tricolor*’ (ARj s. v. *dân-î-nôć*, *Anić* s. v. *dâninôć*), u kojoj imamo cijelu sastavnu, kopulativnu sintagmu.¹⁸

Drugo, složenice koje se od prve skupine razlikuju slabijom leksikaliziranošću i pravopisnom intervencijom. Prvi im dio ima prefiksoidan oblik, a radi isticanja koordiniranosti u BMM (§ 214) preporučeno je pisanje s crticom. Takve su npr. *audio-videooprema* ‘audiooprema i videooprema’, *automotodruštvo* ‘automobilističko društvo i motociklističko društvo’, *bio-bibliografija* ‘biografija i bibliografija’, *eko-etnoturizam* ‘ekoturizam i etnoturizam’, *radio-televizija* ‘radio i televizija’, novija *mani-pedikura* ‘manikura i pedikura’. Da nisu od jučer, pokazuje ime države *Austro-Ugarska* ‘Austrija i Ugarska’, a da pravopis nipošto nije svemogućee razlikovno sredstvo pokazuju npr. složenice *sadomazohizam* ‘sadizam i mazohizam’, *tragi(ko)komedija* ‘tragedija i komedija’, koje ne bilježimo s crticom (kao što nekad nismo ni imenicu *Čehoslovačka* ‘Češka i Slovačka’), a značenjskim opisom uklapaju se potpuno.

Treće, složenice u kojih nema spojnoga morfa (bolje rečeno, nulti je), ali značenjski su koordiniranih sastavnih dijelova. Držimo ih najzanimljivijima iz nekoliko razloga. Stoga što su derivatološki najslabije (nikako) opisane, stoga što su novina u hrvatskome, barem u smislu plodnosti (utjecaj stranih jezika pritom uvijek uzimamo sa zadržskom smatrajući da je on počesto samo poticaj autohtonu modelu),¹⁹ stoga što su na pola puta između morfologije i sintakse (odnosno upitna statusa riječi, o čemu u § V). Možemo spomenuti ove (v. i BMM §§ 214–5): *grad-država* (grč. πόλις), *lovac-bombarder* ‘lovac i bombarder’ (zrakoplov), *lovac-sakupljač* (čovjek na osobitu gospodarsko-evolucijskome stupnju prije pripitomljavanja divljači), *propan-butan* ‘propan i butan, propan s butanom’, *prostor-vrijeme* ‘prostor i vrijeme’ (kontinuum u fizici), *servis--volej* ‘servis i volej’ (način igre u tenisu oprečan igri s osnovne crte), *svjetlo-sjena* ‘svjetlo i sjena’ (slikarska tehnika, tal. *chiaroscuro*),²⁰ *šah-mat* ‘šah i mat’, *točka-zarez* ‘točka i zarez’ (interpunkcijski znak), *džin-tonik* ‘džin i tonik, džin s tonikom’ (dapače ‘tonik s džinom’), *džus-votka* ‘džus i

¹⁸ U znanu sonetu *Maćuhica* iz g. 1907. A. G. Matoš ima ju u obliku *noć-i-dan* (ali pod nadznicima, v. npr. A. G. Matoš, *Pjesme. Pripovijesti. Autobiografija*, PSHK, knj. 64, Zagreb, 1967, str. 64), sasvim vjerojatno sroka radi (*dan – san – »noć-i-dan« – lan – san*). ARj *noćidan* ili nešto slično ne bilježi. Kopulativno i imamo još samo u regionalnoj (južna štokavština) imenici *kostikoža* ‘izrazito mršava osoba’, kojoj podrijetlo možemo tražiti u srastanju frazema (rječnici ju ne bilježe), te prilozima *kadikad, kudikamo*.

¹⁹ O tome v. i u Marković (2009).

²⁰ Usp. rus. *svetoten* ‘← *svet i ten*’ (Gvozdev 1967: 221, Tihonov 2002: 146).

votka, džus s votkom’, *rum-kola* ‘rum i kola, kola s rumom’, *votka-martini* ‘votka i martini’, *istok-jugoistok* ‘između istoka i jugoistoka’, *zapad-sjeverozapad* ‘između zapada i sjeverozapada’, *rizi-bizi* ‘riža i grašak/biža’, *ženidba-udaja* (vrsta oglasa), nazivi igara poput *dan-noć*, *križić-kružić*, *par-nepar*, *pismo-glava* (igra novčićem). Konačno, takva je složenica i *rekla-kazala* ‘glasine, tračevi, brbljarije’, u kojoj imamo nesklonjivu imenicu nastalu od dvaju koordiniranih glagolskih oblika. Popis takvih složenica nije zatvoren; prigodimice govornik ili pisac stvorit će takvu kad mu zatreba, npr.:

D. Politeo u *Izabranim člancima* iznio je poznatu **legendu-anegdotu** iz života ovoga glagoljaša...²¹

Na stijenci posude aplicirana je jezičasta drška čiji je vrh profiliran i ima dvije **izbočine-kvržice**.²²

Ma koliko se Eme žalile, **djevojčice-žene** ostaju godinama u modi.²³

Četvrto, samo ćemo naznačiti da se koordinativne sveze i složenice plodno rabe pri iskazivanju kakva god suradništva, savezništva, združenosti, bliskosti, nerijetko motivirane imenima osoba i zemljopisnih pojmova, pa otuda (*vezna linija*) *Boban-Asanović-Prosinečki*, (*rječnik*) *Broz-Iveković*, (*željeznička postaja*) *Strizivojna-Vrpolje*, (*vlada*) *Cvetković-Maček*, (*odnos*) *liječnik-pacijent*, odnosno engl. *student-teacher (relationship)* (Quirk et al. 2007: 1614), fr. *Alsace-Lorraine* (Grevisse 1988: 259), tal. *Emilia-Romagna* i sl.²⁴

V. Rekosmo da su nam imeničke koordinativne složenice koje smo izdvojili kao treću skupinu zanimljive i stoga što su na pola puta između morfologije i sintakse. Drugim riječima rečeno, pitanje je jesu li one složenice, jesu li one dakle *riječi*, ili su sveze riječi, dakle *sintagme*. U subordinativnih složenica i koordinativnih složenica iz naše prve i druge skupine takvo se pitanje i ne postavlja. Bez obzira na jedan ili dva naglaska to su imenice sa svim inherentnim imeničkim svojstvima, pa je npr. (*ta*) *kupoprodaja* imenica ženskoga roda, može biti u singularu i pluralu, pripada hrvatskoj e-vrsti. Nadalje, kao što se od

²¹ J. Bratulić, Mihovil Pavlinović i borba za glagoljicu u Dalmaciji u 19. stoljeću, u: N. Stančić (ur.) *Mihovil Pavlinović u politici i književnosti*, Zagreb, 1990, str. 380, n. 11.

²² S. Kovačević – T. Hršak, Prilog poznavanju naseljenosti virovitičke Podravine tijekom starijega željeznog doba, *Opuscula arhaeologica*, br. 34, Zagreb, 2010 (u tisku).

²³ Tj. *lolite*; iz časopisa *Izbor* (6/1987), cit. prema Ž. Fink, Veliko i malo slovo vlastitih imena u množini, *Jezič*, br. 35/4, Zagreb, 1987–1988.

²⁴ U smislu sintaktičkoga vladanja zanimljive su osobito kad je riječ o hrvatskim imenima poput *Ana-Marija* (*G Ane-Marije* ili *Ana-Marije*).

flektivnog oblika i očekuje, ima jedan gramatem (-a), koji je na njegovoj periferiji, odnosno od svih sastavnih elemenata najudaljeniji je od korijena:

N	kup-o-prod-aj-a ²⁵
G	kup-o-prod-aj-e

Isti je slučaj sa subordinativnim složenicama poput *rak-rana*, *tabu-tema*:

N	rak-Ø-ran-a ²⁶
G	rak-Ø-ran-e

U hrvatskoj leksikografiji nije ih običaj tretirati kao natuknice (*Anić* i RHJ donose ih s. v. *rak*, *tabu*),²⁷ pretpostavljamo da onda ni kao lekseme, premda ne vidimo zašto one to ne bi bile (za razliku od npr. *bejzbol-palice*, koja ima do-stojnu zamjenu u prihvatljivijoj sintagmi *bejzbolska palica*, *rak-rana* nema nikakva boljeg ili lošijeg adekvata, ako se i to uzima kao kriterij).

U koordinativnih imeničkih složenica naše treće skupine tomu nije tako – one zadržavaju oba svoja gramatema, odnosno obje sastavnice zadržavaju svoju fleksiju:

N	grad-Ø-Ø-držav-a
G	grad-a-Ø-držav-e

Drugačije rečeno, sintaktička pravila u njih se primjenjuju na dijelove riječi, ne na riječ u cjelini. Time one prekoračuju granice morfologije, odnosno narušavaju načelo jedincatosti fleksije te načelo prema kojemu je fleksija zadnji korak pri tvorenju oblika jer u njima poslije fleksije imamo još i slaganje.²⁸ Time takve složenice pokazuju odlike apozitivnih sintagmi:

N	rak-Ø sam(a)c-Ø
G	rak-a samc-a

²⁵ Je li derivacijski morf -aj- ili -j-, pitanje je segmentacije i za naš problem nije odlučno; Babić ga (1986: 309, § 1138) tretira kao -j-, a -aj- ima u primjerima poput *domaja*, *peraja*, *kri-vaja* (*idem*: 312, § 1150).

²⁶ Morf -Ø- tu je spojnik, ne gramatem prvoga dijela složenice (kao u *rak-Ø*, G *rak-a*).

²⁷ I to zapravo s. v. *tabu* kao indeklinabilni pridjev (*tabu tema*), što ipak neće biti.

²⁸ O načelnim kriterijima za identifikaciju riječi, o razlikama fleksije i derivacije te razlikama morfologije i sintakse v. Dixon – Aikhenvald (2002), Bauer (2003: poglavlje 6), Katamba – Stonham (2006: poglavlje 11), Haspelmath (2002: poglavlje 8), Stump (2007).

Po čemu su od njih ipak različite? U Marković (2008) iznesene su značajke hrvatskih apozitivnih sintagmi. Ukratko: lijevi njihov član semantička je i sintaktička glava sintagme i njegova se gramatička obilježja prenose na sintagmu u cjelini (uključujući obilježja slaganja), desni je član zavisn, modifikatorski. Prema tomu *rak samac* (pod)vrsta je *raka*, *ptica dodo* (pod)vrsta je *ptice*. Sintagma u cjelini slaže se onako kako se slaže lijevi njezin član:

Nesretna ptica dodo izumrla je.

***Nesretni ptica dodo izumro je.**

U koordinativnim složenicama tipa *grad-država*, smatramo, nema semantički nadređene sastavnice, odnosno – zato i jesu koordinativne – obje su sastavnice istoga reda: *grad-država* jest i vrsta *grada* i vrsta *države*, a istodobno nije ni jedno ni drugo, nego nešto treće. To je prva bitna razlika prema apozitivnim sintagmama. Druga je razlika sintaktička, ona u slaganju. Dok u apozitivnim sintagmama slaganjem uvijek upravlja lijevi član, to u koordinativnih složenica nije uvijek tako. Ali nije ni da uvijek upravlja desni (kao što je slučaj u subordinativnih). I na tome se pokazuje njihova neobična koordinativna narav – kao da je riječ o značenjskome klatnu koje preteže sad lijevo sad desno. Koordinativnih složenica našega trećeg tipa na kojima bi se to pokazalo nema mnogo, pa su i kontekstualizirane potvrde rijetke. Oslonit ćemo se stoga na vlastit jezični osjećaj (vrijedio ili ne) i njegovu minimalnu provjeru s govornicima, a on kaže ovako:

- (1a) Naručio sam **jednu** džus-**votku**.
- (1b) Poslije **jednog** votka-**martinija** nisam više znao za sebe.
- (1c) Popio sam tri **velike** džus-**votke**.
- (2a) Dubrovnik bijaše **jedini grad-država** na hrvatskome dijelu Jadrana.
- (2b) Stavi tu **jednu točku-zarez!**
- (2c) U ovome tekstu nema **nijedne točke-zareza**.

U pr. (1) upravni je desni član, u pr. (2) upravni je lijevi; uopće nije nemoguće da u drugih govornika nije obratno.²⁹ Takvo dvojbeno slaganje nije

²⁹ Provjera s govornicima (ožujka 2010.) pokazala je npr. da je trećini njih (15-ak od 40-ak) *grad-država* ženskoga roda.

moguće ni u složenica tipa *rak-rana* ni u apozitivnih sintagmi tipa *rak samac*. Pr. (1b–c) pokazuju da lijevi član može izgubiti fleksiju (tako i *šah-mat*, G *šah-mata*), što objašnjavamo utjecajem agresivna i daleko plodnijega modela *rak-rana* te njihovim kretanjem prema modelu *kupoprodaja*. No za koordinativne složenice, a to pak kod tipa *rak-rana* nije slučaj, svojstveno je i općenito slabo sklanjanje, pa se mnoge od njih u cjelini rijetko ili nikako ne sklanjaju (npr. *križić-kružić*, *pismo-glava* teško da i možemo zamisliti u nekome padežu osim nominativa i akuzativa).³⁰ Provjera s govornicima pokazala je međutim da nije nemoguće ni da desni član izgubi fleksiju, pa manji dio njih (5 od 40-ak) u pr. (2c) ne sklanja *zarez*, sklanja samo *točku*. Opći je zaključak dobra dijela govornika da se i sami kolebaju pri odredbi roda i sklonidbe, posebice kad se suoče s drugim, sličnim primjerom, s različitim padežima i kontekstima.³¹

A zašto koordinativne složenice jesu složenice, jesu riječi? Prvo, zašto ih unutarnja fleksija ne diskvalificira u tome da budu riječi? Ne treba zalaziti u druge jezike³² da bismo pokazali da unutarnje fleksije, odnosno takve fleksije do koje dolazi prije derivacije, ima i u hrvatskome. Takav je npr. slučaj u zamjenica sa sufiksoidom *-god*:

N	tkogod	štogod
G	kogagod	čegagod
D	komugod	čemugod

u kojima se sufiksoid osnovi dodaje poslije fleksije, odnosno na flektivni oblik. Dok je taj slučaj kako-tako i osviješten, manje je osviješteno da u sinkronijskome smislu isto imamo i u sklonidbi prefigiranih *tko* i *što*:

N	netko	ništa
G	nekoga	ničega
D	nekomu	ničemu

³⁰ 17. III. 2010. u prijevodnome potpisu američke televizijske serije *Seinfeld* (Nova TV) zabilježili smo instrumental *križićem-kružićem*. Sklonidbi se naročito opiru one koje dolaze kao desni član apozitivnih sintagmi, npr. spomenute (*vezna linija*) *Boban-Asanović-Prošinečki*.

³¹ S tim u vezi nije neumjesno spomenuti da to ne bi bile jedine hrvatske imenice s kolebljivim rodnom – na drugi način kolebljivi su *heterokliti* (npr. *bol*, *garež*), *heterogeni* (npr. *torzo*, *posao*), imenice *zajedničkoga roda* (engl. *common gender*, npr. *izdajica*, *varalica*).

³² Prema fr. muškome rodu *sourd-muet* ženski je *sourde-muette*, prema fr. singularu muškoga roda *aigre-deux* plural je ženskoga roda *aigres-deuces* (obje sastavnice podliježu promjeni), prema engl. *son-in-law* ‘zet, kćerin suprug’, *passer-by* ‘prolaznik’ plural je *sons-in-law*, *passers-by*, a ne **son-in-laws*, **passer-bies* (pluralni morf dolazi unutar riječi), a morfološki priručnici donijet će i ekstremnijih primjera.

Ako su korijeni takvih zamjenica *k-* i *č-*, i ako su sinkronijski nominativni oblici *tko* i *što* u supletivnom odnosu s ostalim padežima (to zbog premetanja de-ikse *to* osobito vrijedi za zamjenicu za živo), zašto se to tako ostvaruje i ako je zamjenica prefigurana? – Očito zato što se oblici *-tko* i *-koga* prefiguraju nakon fleksije.³³

Drugo, koordinativne složenice tipa *grad-država* uglavnom ne podliježu tmezi, nerastavljive su na način na koji su to zamjenice poput *nitko* (*G ni od koga*) ili superlativi poput *najluđi* (*naj smo luđi*).³⁴ U tom smislu one su konzistentnije od riječi o statusu kojih se i ne dvoji. Konzistentnost pokazuju i pri tzv. koordinacijskoj elipsi (v. npr. Haspelmath 2002: 160), što je test koji u suvremenome jeziku ne prolaze čak ni složenice sa spojnikom, odnosno i u govorenome i u pisanome jeziku veoma su česte jezičnomu savjetništvu neprihvatljive konstrukcije poput:

trosložne i višesložne riječi	→ tro- i višesložne riječi
paraplegičari i tetraplegičari	→ para- i tetraplegičari

Tu dakle u koordinacijskim sintagmama subordinativnih složenica s veznikom *i* možemo eliptirati zajednički dio (značenjsku glavu), jednako kao što to načelno možemo činiti i s glavom apozitivnih sintagma:

Lastavica je ptica pjeвица i ptica selica.	→ Lastavica je ptica pjeвица i selica.
--	--

Kod koordinativnih složenica to nije moguće:

Dubrovnik bijaše grad-država i pomorska država.	→ *Dubrovnik bijaše grad- i pomorska država.
---	--

Dubrovnik bijaše pomorska država i grad-država.	→ *Dubrovnik bijaše pomorska i grad-država.
---	---

Primjer je izmišljen i vjerojatno zvuči čudno, ali i takav on upućuje na unutarnju semantičku koheziju, osamostaljeno značenje i nerastavljivu značenjsku jednost – značajke svojstvene upravo složenicama, dakle riječima, načelno ne i sintagmama.³⁵

³³ Naravno, takvo objašnjenje fleksije zamjenica *netko*, *nitko*, *kojetko*, *nešto*, *ništa*, *koješta* i sl. ne smatramo jedinim; ipak, držimo ga sinkronijski dosljednijim od objašnjenja analogijom i sl.

³⁴ O mogućim infleksijama i tmezama u hrvatskome v. Marković (2009).

³⁵ Odatle i naša suzdržanost prema terminu dvopojmovnosti: *grad-država* označava jedan pojam, jednako kao što to čine i *grad* i *država*.

VI. Nije nepoznato da se pri opisu sintakse nerijetko i bez prevelikih zamjerki rabe izmišljene, nepotvrđene, napametne *rečenice*. U opisima morfologije takva praksa nije česta, napametne, moguće-a-nepotvrđene *riječi* uglavnom se ne smatraju poželjnima i trebalo je vremena da se osvijesti da se proizvodne jezične mogućnosti sasvim naravno ogledaju i u morfologiji.³⁶ Kako nam u vezi s koordinativnim složenicama i implicitnom hrvatskom normom može pomoći jedan sasvim odjelit idiolekt? Mislimo na pjesništvo Anke Žagar (r. 1954.), jedan od središnjih opusa suvremene hrvatske književnosti, usto veoma razigrana, stvaralačkoga jezika.³⁷ A. Žagar objavila je od 1983. g. devet zbirki pjesama³⁸ otpočeta priskrbiv si povlašten položaj na hrvatskoj pjesničkoj Olimpi. Ako se zadržimo na rječotvorju, možemo reći da A. Žagar zapravo ne čini drugo doli postojeće tvorbene modele puni neočekivanim, začudnim ili tek neovjerenim polaznim leksemima, na taj način rastežući, razapinjući modele onoliko koliko joj modeli pružaju, ali ipak do granica do kojih jezična kreativnost to dopušta.³⁹ Tako ćemo u nje primjerice naći mnoge pridjeve sa sufiksoidom *-lik* (*muzolik, dlanolik, slapolik, suzolik, snolik*), glagole *rasprozoriti, odjezeriti*, imenice *noćivo, nebnice* (usp. *zemunice*), *kukuruzojed, medojed, strahopija, nebotres*, štogod *zeleno* u Žagarove može biti *noćnozeleno, zimzeleno, smrtnozeljeno, srebrnozeleno*, onaj koji ima volujske oči *volook* je, *rosna* životinja *guar* komponirano može biti *ja-guar* i *ti-guar*, sloboda u srastanju iznjedruje *nemavremena, mjesečevljuske* i sl.

³⁶ U nas kratko o jezičnoj stvaranju, potencijalnim riječima i individualnim tvorbama v. u Babića (1986: 37–8, 2002: 53–5); pojava *potencijalne riječi* u prvom izdanju *Tvorbe* nema i dobro je da je naknadno uvršten. Zemska ga ima još u 1970-ima (razlikuje *realne* i *potencijalne* riječi te *okazionalne* i *uzualne* riječi, odnosno tvorenice, Zemska 1973: 217ff, 227ff).

³⁷ Posebno mjesto jezik A. Žagar zauzima u studiji Bagić (1994), a tek u novije doba, svak na svoj način, bave se njime Benčić Rimay (2004), Vuković (2005), Lemac (2009), Brajdić (2009).

³⁸ *Išla i. sve zaboravila* (1983), *Onaon* (1984, s grafikama Dalibora Jelavića), *Zemunice u snu* (1987), *Nebnice* (1990a), *Bešumno, bijelo* (1990b, s grafikama Ljubomira Stahova), *Guar, rosna životinja* (1992, s crtežima Mirjane Vodopija), *Stišavanje izvora* (1996, u njemačkome prijevodu Jasmine Urukalo *Die Beschäftigung der Quelle*, 2008a), *Male proze kojima se kiša uspinje natrag u nebo* (2000, s grafikama Nevenke Arbanas), *Stvarnice, nemirna površina* (2008b).

³⁹ *Kreativnost* rabimo kao jezikoslovni termin. U širem smislu ona označava opću ljudsku sposobnost da u jeziku pomoću konačna skupa pravila unedogled stvaramo, proizvodimo beskonačan skup iskaza i riječi nikad prije čuvenih ili stvorenih; u tom smislu istoznačna je *produktivnosti*, proizvodnosti, kao jednomu od odredbenih obilježja ljudskoga jezika. U užem smislu – nama za ovu prigodu bližemu – kreativnost je osobit vid produktivnosti, odnosno proizvodnja neočekivanih, nepredvidljivih iskaza i riječi kojima izvorni govornik upravo širi granice svojega jezika. Takva kreativnost za razliku od produktivnosti može biti neupravljana pravilima (engl. *non-rule-governed creativity*), odnosno jezična pravila ona može rastezati, napinjati, “pigati” kako joj odgovara (engl. *rule-bending creativity*), ali načelno do granica do kojih je to jezična zajednica spremna prihvatiti i ovjeriti – usp. Lyons (1977, II: 549), Bauer (1983: 63–4), Katamba – Stonham (2006: 74–5).

Nama posebno zanimljive jesu koordinativne složenice, koje A. Žagar kuje od svoje prve zbirke. Zabilježili smo ove:

<i>blagočvrst</i>	olovka snijeg blagočvrsta riječ, gdje (I hladno se od maknuti, 1990a)
<i>bogo-čovjekolik</i>	bogo-čovjekolik homo što / snuje humus univerzalni (invokacije muzolike, 1983)
<i>crnobijel</i>	bijeli kralj jutros je / sišao u habitus kao crnobijel / ekran od šaha (Talitha kum, 1987)
<i>crno-bijeli</i>	zbog vokativa pišem kako / su pelene snijega na crno-bijeli križani hod (fuga, 1983)
<i>crno bijel</i>	crno bijelo (Crno, bijelo, 1987)
<i>crnosiv</i>	nad nama, gorostasna nagnula se crnosiva o kakva (iza mosta, 2008b)
<i>dah-i-strah</i>	i između uvijek taj GUAR / vječno prolazni dah-i-strah (53, 1992)
<i>danonoćni</i>	da olovka snijeg danonoćni tijek / kroz prste mi (I hladno se odmaknuti, 1990a)
<i>domamir</i>	domamir / zglobna jabuka (Znak, 1987)
<i>durmol</i>	zum vodozemni – dirnuta tipka / raspukne durmol slapa (Kupa – stavak, 1983)
<i>dvojina množina</i>	igraj se dvojину množinu lađaru (kronologija, 1983)
<i>krv i ćuh</i>	sjaj je san presavijen u krv i ćuh (Nek tigrovi spavaju, 1996)
<i>lisnatorosni</i>	gdje noćni mrtvaci i lisnatorosni i povrtni i (Odlazi fleka, odlazi srce, 2008b)
<i>mrtvoplamen</i>	mrtvoplamena / tekla je / vijuga (A zakaj su se razbjegle gazele s tvojih usana, 1996)
<i>noćidan</i>	vidim, zem- / ljin šav i raspolovnica se noćidan u krilu štampaju (Zlatna žila, X, 1987)
<i>nultobijelo</i>	i ovo crno već nultobijelo je kad odlazi / vjetar iz naslova (Vjetar u naslovu, 1990a)
<i>riječinoći</i>	od zgrušanih dana tek bi plahta riječinoći / za lijeganje (učila govoriti, 1983)
<i>srebrnonježan</i>	– srebrnonježna sva igra od valova (Ruku mogu ispružiti, ali ne mogu mrak, 1990a)
<i>stabljika svjetiljka</i>	– stabljika svjetiljka / okrenut će ti leđa, neka (Zaludnice, 1990b)

<i>starmali</i>	neka trči pas / starmali božji lajavac (Neka trči pas, 1990a)
<i>tamnosočan</i>	tko je kralj među ovim tamnosočnim povrcem (Obasjanje, 1996)
<i>teškolijepo</i>	kao da sam ja između teškolijepo je / između sebe stanovati (Strmina, 1990a)
<i>vlažnomek</i>	koža ti je vlažnomeka od kiše (Zlatna žila, II, 1987)
<i>žar-i-gar</i>	on / sapet je u kožu koja je žar-i-gar (Nek tigrovi spavaju, 1996)

U skladu s jezičnim prostorom u kojem se pojavljuju posve ignoriramo način bilježenja (pravopis) i promatramo samo značenje kovanica, koje je koordinativno, odnosno mi ga kao takvo tumačimo (ne poričemo da su moguća i drugačija tumačenja). Primjećujemo pritom da će prije spomenuta riječ *daninoć* (v. § IV), u općem leksiku zapravo jedini imenički predstavnik modela s veznikom *i*,⁴⁰ u Žagarove dobiti tri-četiri nova ostvaraja: *dah-i-strah*, *noćidan*, *žar-i-gar*, eventualno *krv i ćuh*. Primjećujemo također da pjesnikinja potvrđuje mogućnost fleksije unutar složenice: *riječinoći* pluralni je oblik potencijalnoga *riječnoć*. Složit ćemo se s Bagićeve (1994) čitanjem da kroz takve složenice – Bagić ih zove *korespondentnima* – »autorica nalazi svoj lirski govor u otkriću nekog iskonskog dualizma i neke tajnovite neodređenosti u svijetu«, ali za našu nam je stvar zanimljivije da govornik iz kakve god izvorne jezične potrebe (prostor stihotvorstva po naravi takvu potrebu rađa češće) ima sposobnost da takve složenice kuje. Smatramo to dodatnim i neposrednim dokazom da model tvorbe koordinativnih složenica unutar hrvatskoga postoji. Činjenica da on u gramatikama nije dostatno opisan izvornomu govorniku ne umanjuje njegovu jezičnu kompetenciju.

Među složenicama posebno nam je važna *onaon*, skovana od dviju ličnih zamjenica:

<i>onaon</i>	onaon / zar takva riječ / kruh reže djeci (Zauzlan, 1984)
<i>onaon</i>	onaon / liže tijelu rane (Zvon, 1987)

⁴⁰ Što uzimamo s oprezom – nismo sigurni bi li u filološkim krugovima bila tako znana da već stotinu godina nije gramatički i pravopisni kuriozitet. HJR (17. III. 2010) nema nijednu objavnicu, a *Čestotnik* bilježi jednu, unutar potkorporusa *Proza*, i to s oznakom *adv.*; ne možemo znati je li riječ o omašci ili je doista riječ o prilogu *daninoć*.

Naime osobitu kreativnost Žagarova pokazuje u onome što bismo *ad hoc* nazvali *pomak u zamjenicu* (ili *utok zamjenici*). Zamjenice u općeuporabnome leksiku nisu osobito plodne kao motivirajuće osnove (usp. *svojina*, *svojestvo*, *svojta*, *svojski*, *svojestvo*, *svojatati*, *svâk /svojak/*, *ništavilo*, *ništavan*, *uništiti*, obilježnije i rjeđe *naši(je)nac*, *nikogović*, *sebstvo*, *jastvo*, *tikati* ‘govoriti komu ti’, *vikati* ‘govoriti komu vi’, *japaja/j/kati* ‘hvalisati se’), odnosno tek su se pojedine specijalizirale za prefiksoidnu funkciju (npr. *samo-*, *sve-*, *koje-*). U Žagarove zamjenice i zamjenički pridjevi naravne su motivacijske riječi, pa ćemo u nje naći imenice *niština*, *sebetina* (prema *sebe*), *njihovljublje*, superlative od posvojnih zamjenica poput *najmojiji*, *najsvojiji*,⁴¹ već spomenuto *ja-guar* i *ti-guar*.⁴² Među njima središnja je, »amblematska«, i iz Bagićeve (1994: 118) i iz našeg očišta *onaon* – nama stoga što je riječ o koordinativnoj složenici i stoga što potvrđuje *pribjeg zamjenici*. Složenice *ja-ti*, *ti-ja*, *on-ja* nećemo naći, ali desetak puta nailazimo na ono što bismo mogli smatrati padežnim i posvojnim oblicima (gotovo pola paradigme!) upravo takvih pretpostavljenih leksema:

<i>mi te</i>	jesi mi te u potkožje uvukla / suha destilacija bola možda k / (posveta, 1983)
<i>tebemene</i>	tebemene nijansa je duga raspeta savez dviju voda (Zlatna žila, XIV, 1987)
<i>tebemene</i>	odispod bijelo kamene potkošulje / tko između tebe-mene mijesi ove valove (Abra, slušaj, slušaj, 1990b)
<i>tebe me</i>	i tišina me je / i strah me je / i tebe me je (Nebnice, III, 1990a)
<i>tebe me</i>	i tebe me je / jedna po jedna ugašena razlika (Nebnice, IV, 1990a)
<i>tebi meni</i>	kineski zid još raste / i tebi meni meni tebi (58, 1992)
<i>tebi mi</i>	suha destilacija bola možda k / tebi noga mi je odrasla a ne / hodam (posveta, 1983)
<i>meni tebi</i>	kineski zid još raste / i tebi meni meni tebi (58, 1992)

⁴¹ Superlative u hrvatskome imaju, dakako, pridjevi (*najbolji*, *najljepši*, *najgluplji*), tek jedan ili dva glagola (*najvoljeti*, *najželjeti*), u novije doba sve češće superlativni prefiks dobivaju imenice (*najgol*, *najpotez*, *najosoba*), zamjenice nikako. Nije nevažno ni to da u Žagarove zamjenički pridjevi koji dolaze u superlativu imaju i posve normalne komparative (*naj-mojiji*, *naj-svojiji*), što kod glagola i imenica nećemo imati. A ti pak komparativi tvoreni su jedinim plodnim komparativnim sufiksom, *-ij-* (sufiksi *-š-* i *-j-* neplodni su).

⁴² Valja svrnuti pozornost na igru s potencijalnim autoreferirajućim fr. izgovorom *jaguar* [žagar]; usp. i složenicu *žar-i-gar*.

<i>tvoja moja</i>	GAL JE CRTA MOJA, noć je čitka / tvoja moja trpnja uglazbljena (posveta, 1983)
<i>tvojemoje</i>	tvojemoje okamenjene ljske (Snoliko, 2000)
<i>on mene</i>	– ne budim ga on mene spava (Pastirica i san, 1984)

Na koji se onda način *pomak u zamjenicu* u složenici *onaon* pokazuje kao ključ kreativnosti, kao jednostavno prenaprezanje postojećega modela? Kao što povratkom iz superlativa zamjenica u okvire pravila dobivamo superlative pridjeva, tako povratkom iz koordinativne složenice *onaon* dobivamo koordinativne složenice pridjevskih i imeničkih osnova kakve smo prikazali u §§ IV–V. Na taj način jedan djelić ekstravagantna jezika A. Žagar – iz neke druge perspektive vjerojatno bogohulno – svodimo zapravo na tek mali zahvat, na *pomak u zamjenicu*. Ako pak govorimo konkretno o “amblematskoj” *onaon*, izlaskom iz zamjeničkog oblika dobivamo nešto poput *muško-žensko*, *cura-dečko* ili takvo što. Takvih leksikaliziranih složenica u općeuporabnome hrvatskom leksiku nema,⁴³ ali jezično iskustvo pisca ovoga rada potvrđuje upravo onu drugu. U njegovu djetinjstvu tako je čitavo jedno susjedstvo u sjevernome dijelu Zagreba kolokvijalno zvalo osobu koja je bila promijenila spol. Inačice su bile *cura-dečko* i *dečko-cura*. Tih ranih 1980-ih transseksualnost ni kao pojava u nas nije bila česta, kamoli kao pojam, pa su si izvorni govornici za razgovorne situacije za novu izvanjezičnu pojavnost skovali primjeren neologizam. Možemo potvrditi da u kovanici sociolingvistički nije bilo ništa pogrdno, dapače rabljena je obzirno, sa zadržskom, kao eufemizam. Ne možemo, nažalost, reći kako je bila rabljena sintaktički, je li se i kako bila sklanjala i u kojemu se rodu slagala u predikatu.⁴⁴ Tvorbeno to je svakako prototipna koordinativna složenica bez spojnika *-o-*, prototipni *dvandva*, poput *točke-zareza*, *grada-države* ili *lovca-sakupljača*. Štoviše ta kovanica značenjski odolijeva i Bauerovoj (2003: 43–4) kritici – kako ju mi razumijemo – prema kojoj istinski *dvandva* mora biti ne samo ‘i jedno i drugo’, nego upravo *nešto treće*, nešto što nije ni jedno ni drugo, a opet je oboje, da mora biti ne samo oznaka za puki spoj dvaju pojmova ili svojstava, nego oznaka za kakvu pojmovnu ili svojstvenu novost, trećost, a *cura-dečko* svakako je bila/bio takva/takav.

⁴³ ARJ (s. v.) bilježi *ženomuž* ‘dvospolno biće (pola muškarac, pola žena), hermafrodit, njem. Weibmann’, s potvrdom iz Popovićeva srpsko-njemačkog i njemačko-srpskog rječnika. Klaić nas pak (1990: s. v. *Hermafrodit*) obavještava da tako za *hermafrodita* veli i A. G. Matoš, za što danas postoji zanovljen interes rodnih teoretičara (v. npr. Marjanić 2005).

⁴⁴ Usput recimo da A. Žagar *onaon* rabi u jednini – *onaon liže*, ne *onaon ližu*.

VII. Da koordinativnih – ili usporednih, ili kopulativnih – složenica u hrvatskome jeziku ima, to i nije neka novost. Pridjevske su tema pravopisnih priručnika, a o imeničkima je pisao još T. Maretić. Tek su u suvremenim gramatikama smetnute s uma i postale slijepom pjegom ili su pak – možda – hotimice, kao nepreporučljive, nefrekventne, neautohtone jednostavno nespomenute, odnosno spomenute tako da ih je gotovo nemoguće naći (v. § II). Držimo da za njihovim svjesnim ili nesvjesnim ignoriranjem nema potrebe i da bi bilo dobro da se model koordinativna slaganja vrati u opis hrvatske derivatologije. Bio taj model posuđen ili naslijeđen (takva podjela deskripciji obično samo šteti, a i u preskripciji su joj dometi ograničeniji no što se misli), on u hrvatskome postoji ne samo kao potencija,⁴⁵ nego u nekoliko svojih ostvaraja (imenički, pridjevski, priložni, sa spojnikom *-o-*, sa spojnikom *-O-*), s mnogo više potvrda no što bi se iz dosadašnjih opisa dalo zaključiti. Opisu tog modela mjesto je u derivatologiji, ne u sintaksi (v. § IV–V). Na primjeru jezične djelatnosti pjesnikinje A. Žagar pokazali smo da model koordinativna slaganja, kad se osvijesti, može biti polazna točka od koje izvorni govornik jezičnom kreativnošću širi granice svojega jezika tek puneći *postojeće* tvorbene modele neočekivanim leksemima ili njihovom vrstom, u Žagarove – zamjenicama (v. § VI).

⁴⁵ *Potencijalnu riječ*, rekosmo, tretiramo kao jedan od ključnih termina suvremene morfologije.

Literatura:

- ANDERSON, STEPHEN R. 1985. Typological distinctions in word formation. In: Timothy Shopen (ed.) 1985. *Language typology and syntactic description*. Vol. III: *Grammatical typology and syntactic description*: 3–56. Cambridge: Cambridge University Press.
- ANIĆ = Vladimir Anić 1998. *Rječnik hrvatskoga jezika*. Treće izdanje. Zagreb: Novi Liber.
- ARJ = *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. 1880–1976. Vol. I–XXIII. Zagreb: JAZU.
- BABIĆ, STJEPAN 1986. *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku: Nacrt za gramatiku*. Zagreb: JAZU – Globus.
- BABIĆ, STJEPAN 2002. *Tvorba riječi u hrvatskome književnome jeziku*. Treće izdanje. Zagreb: HAZU – Nakladni zavod Globus.
- BAGIĆ, KREŠIMIR 1994. *Živi jezici: Poetska pisma Ivana Slamniga, Josipa Severa i Anke Žagar*. Zagreb: Naklada MD.
- BARIĆ, EUGENIJA; MIJO LONČARIĆ; DRAGICA MALIĆ; SLAVKO PAVEŠIĆ; MIRKO PETI; VESNA ZEČEVIĆ; MARIJA ZNIKA [Barić *et al.*] 1979. *Priručna gramatika hrvatskoga književnog jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- BARIĆ, EUGENIJA; MIJO LONČARIĆ; DRAGICA MALIĆ; SLAVKO PAVEŠIĆ; MIRKO PETI; VESNA ZEČEVIĆ; MARIJA ZNIKA [Barić *et al.*] 1995. *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga.
- BAUER, LAURIE 1983. *English word-formation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- BAUER, LAURIE 2003. *Introducing linguistic morphology*. Second edition. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- BAUER, LAURIE 2009. Typology of compounds. In: Štekauer; Lieber (eds.) 2009: 343–356.
- BEEKS, ROBERT S. P. 1995. *Comparative Indo-European linguistics: An introduction*. Amsterdam – Philadelphia: John Benjamins Publishing Co.
- BENČIĆ RIMAY, TEA 2004. Igra jezične igrovitosti (Unutar pjesništva Anke Žagar). *Europski glasnik*, 9, Zagreb, 1017–1022.
- BFM = Stjepan Babić; Božidar Finka; Milan Moguš 2003. *Hrvatski pravopis*. Sedmo izdanje. Zagreb: Školska knjiga.
- BHM = Stjepan Babić; Sanda Ham; Milan Moguš 2005. *Hrvatski školski pravopis*. Zagreb: Školska knjiga.
- BMM = Lada Badurina; Ivan Marković; Krešimir Mićanović 2008. *Hrvatski pravopis*. Drugo izdanje. Zagreb: Matica hrvatska.
- BOOIJ, GEERT 2007. *The grammar of words: An introduction to morphology*. Second edition. Oxford: Oxford University Press.

- BRAJDIĆ, KATARINA. 2009. »Dvapat u isti tekst zagaziti ne možeš«: Strategije stilskoga i tematskog presvlačenja pjesničkoga rukopisa Anke Žagar. *Fluminensia*, 21/2, Rijeka, 115–139.
- ČESTOTNIK = Milan Moguš; Maja Bratanić; Marko Tadić 1999. *Hrvatski čestotni rječnik*. Zagreb: Zavod za lingvistiku FF – Školska knjiga.
- DIXON, R. M. W.; ALEXANDRA Y. AIKHENVALD 2002. Word: A typological framework. In: R. M. W. Dixon; Alexandra Y. Aikhenvald (eds.) 2002. *Word: A cross-linguistic typology*: 1–41. Oxford: Oxford University Press.
- GREVISSE, MAURICE 1988. *Le bon usage: Grammaire française*. 12e édition refondue par André Goosse. 2e tirage. Paris-Gembloux: Duculot.
- GRZEGORCZYKOWA, RENATA; KRYSZYNA KALLAS; KRYSZYNA KOWALIK; ROMAN LASKOWSKI; ALICJA ORZECZOWSKA; JADWIGA PUZYNNINA; HENRYK WRÓBEL [Grzegorzycykowa et al.] 1984. *Gramatyka współczesnego języka polskiego: Morfologia*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- GVOZDEV, ALEKSANDAR NIKOLAEVIČ 1967. *Sovremennyj russkij literaturnyj jazyk. I. Fonetika i Morfologija*. Izdanje tret'e. Moskva: Prosveščenie.
- HASPELMATH, MARTIN 2002. *Understanding morphology*. London: Hodder Arnold – Hachette Livre.
- HJR = *Hrvatska jezična riznica*. <http://www.riznica.ihjj.hr>.
- KARADŽIĆ, VUK STEFANOVIĆ 1935. *Srpski rječnik istumačen njemačkim i latinskijem riječima*. Četvrto državno izdanje [¹1818, ²1852, ³1898]. Beograd: Štamparija Kraljevine Jugoslavije.
- KATAMBA, FRANCES; JOHN STONHAM 2006. *Morphology*. Second edition. Basingstoke – New York: Palgrave Macmillan.
- KLAIĆ, BRATOLJUB 1990. *Rječnik stranih riječi: Tuđice i posuđenice*. Prir. Željko Klaić. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske.
- KLAJN, IVAN 2002. *Tvorba reči u savremenom srpskom jeziku. I. Slaganje i prefiksacija*. Beograd – Novi Sad: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva – Institut za srpski jezik SANU – Matica srpska.
- LEMAC, TIN 2009. Kiša snijeg i ništa – učila govoriti (šivanje teksta metaforom u poeziji Anke Žagar). *Fluminensia*, 21/1, Rijeka, 121–142.
- LYONS, JOHN 1977. *Semantics*. Vol. I–II. Cambridge: Cambridge University Press.
- MARETIĆ, TOMO 1899. *Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*. Zagreb: Štampa i naklada knjižare L. Hartmana (Kugli i Deutsch).
- MARETIĆ, TOMO 1931. *Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*. Drugo izdanje. Zagreb: Obnova.
- MARETIĆ, TOMO 1963. *Gramatika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*. Treće izdanje. Prir. Mate Hraste i Pavle Roglić. Zagreb: Matica hrvatska.
- MARJANIĆ, SUZANA 2005. Transrodnost (i *transvršizam*) i kao *utopijska projekcija*. *Filozofska istraživanja*, 99, Zagreb, 849–861.

- MARKOVIĆ, IVAN 2007. Repeticija i reduplikacija u hrvatskome. *Suvremena lingvistika*, 64, Zagreb, 141–157.
- MARKOVIĆ, IVAN 2008. Hrvatska apozitivna sintagma i sintaksa imenâ. *Folia onomastica Croatica*, 17, Zagreb, 119–137.
- MARKOVIĆ, IVAN 2009. Tri nehrvatske tvorbe: infiksacija, reduplikacija, fuzija. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 35, Zagreb, 217–241.
- MUHVIĆ-DIMANOVSKI, VESNA 2005. *Neologizmi: Problemi teorije i primjene*. Zagreb: FF Press.
- OXFORD = *The new Oxford dictionary of English*. 2000. CD-ROM, version 3.53. Oxford: Oxford University Press.
- PRANJIC, KRUNOSLAV 1971 [1966]. Jezik i stil Matoševe pripovjedačke proze. *Rad JAZU*, 361, Zagreb, 29–194.
- QUIRK, RANDOLPH; SIDNEY GREENBAUM; GEOFFREY LEECH; JAN SVARTVIK [Quirk *et al.*] 2007 [1985]. *A comprehensive grammar of the English language*. Twenty-first impression. Harlow, Essex: Longman.
- RHJ = *Rječnik hrvatskoga jezika*. 2000. Ur. Jure Šonje. Zagreb: Leksikografski zavod »Miroslav Krleža« – Školska knjiga.
- ROBERT = *Le nouveau Petit Robert*. 1996. CD-ROM, version 1.1. Paris: Dictionnaires Le Robert.
- SCALISE, SERGIO; ANTONIETTA BISETTO 2009. The classification of compounds. In: Štekauer; Lieber (eds.) 2009: 34–53.
- SILIĆ, JOSIP; IVO PRANJKOVIĆ 2005. *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*. Zagreb: Školska knjiga.
- SIMEON, RIKARD 1969. *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva*. Vol. I–II. Zagreb: Matica hrvatska.
- STEVANOVIĆ, MIHAILO 1970 [1964]. *Savremeni srpskohrvatski jezik*. I: *Uvod, fonetika, morfologija*. Drugo izdanje. Beograd: Naučna knjiga.
- STUMP, GREGORY T. 2007. Inflection. In: Andrew Spencer; Arnold M. Zwicky (eds.) 2007 [1998]. *The handbook of morphology*: 13–43. Malden, MA – Oxford – Carlton, VIC: Blackwell Publishing.
- SZYMANEK, BOGDAN 2009. IE, Slavonic: Polish. In: Štekauer; Lieber (eds.) 2009: 464–477.
- ŠTEKAUER, PAVOL; ROCHELLE LIEBER (eds.) 2009. *The Oxford handbook of compounding*. Oxford: Oxford University Press.
- TAFRA, BRANKA; PETRA KOŠUTAR 2009. Rječotvorni modeli u hrvatskom jeziku. *Suvremena lingvistika*, 67, Zagreb, 87–107.
- TIHOV, ALEKSANDR NIKOLAEVIČ 2002. *Sovremennyj russkij jazyk: Morfemika. Slovoobrazovanie. Morfologija*. Moskva: Citadel'-trejd.
- TOWNSEND, CHARLES E. 1975 [1968]. *Russian word-formation*. Corrected reprint. Columbus, OH: Slavica Publishers.

- TRASK, ROBERT LAWRENCE 1992. *A dictionary of grammatical terms in linguistics*. London – New York: Routledge.
- VUKOVIĆ, TVRTKO 2005. *Svi kvorumaši znaju da nisu kvorumaši: Aporije reprezentacije u kvorumaškome pjesništvu*. Zagreb: Disput.
- WEBSTER = Merriam-Webster's collegiate Dictionary. 1996–1997. Tenth edition. CD-ROM, version 3.1.1.401. Springfield, MA: Merriam-Webster.
- ZEMSKAJA, ELENA ANDREEVNA 1973. *Sovremennyj russkij jazyk: Slovoobrazovanie*. Moskva: Prosveščenie.

Copulative compounds in Croatian

Abstract

According to descriptions in modern Croatian grammar books, one might conclude that there are either no copulative compounds in Croatian or that they are so scarce in number that they do not require any description. The paper is a reminder both of their descriptions in older Croatian grammar books and of the need for their grammatical description, owing to their number and a variety of realisations. Some Croatian nominal copulative compounds are e.g. *grad-država* ‘city-state’ (Gr. πόλις), *točka-zarez* ‘semicolon’ (lit. *full stop-comma*), *sjeverozapad* ‘North-West’; some adjectival ones are e.g. *crno-bijel* ‘black and white’, *crveno-bijelo-plav* ‘red, white, and blue’, *nov-star* ‘new--old’; some adverbial ones are e.g. *danas-sutra* ‘before long’ (lit. *today-tomorrow*), *zbrda-zdola* ‘helter-skelter’, *brže-bolje* ‘in a hurry’ (lit. *faster-better*). The paper indicates the characteristics due to which these compounds should be considered words and not phrases – they do not display the characteristics of appositive phrases, they cannot be subject to the coordination ellipsis and their internal flexion does not disqualify them as words, even though Croatian recognizes internal flexion (in indefinite pronouns with the suffixoid *-god*, e.g. *štogod* – G *čegagod*). The language of poet Anka Žagar is used to illustrate how a pattern of copulative compounding can also acquire creative linguistic variations, which is another piece of evidence for the claim that a pattern of copulative compounding does exist in Croatian.

Ključne riječi: morfologija (jezik), tvorba riječi, slaganje, usporedne složenice, *dvan-dva*, jezična kreativnost, potencijalna riječ, Anka Žagar (pjesnikinja)

Key words: morphology (language), word formation, compounding, copulative compounds, *dvan-dva*, language creativity, potential word, Anka Žagar (poet)